

VÝKLADOVÉ STANOVISKO ERÚ 2/2022

k právu zákazníka na výpověď závazku ze smlouvy v případě zvýšení ceny nebo změny jiných smluvních podmínek podle § 11a zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů

OBSAH

1	RELEVANTNÍ USTANOVENÍ PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	1
2	ÚČEL VÝKLADOVÉHO STANOVISKA	1
3	PRÁVO ZVÝŠENÍ CENY ELEKTŘINY NEBO PLYNU NEBO ZMĚNY JINÝCH SMLUVNÍCH PODMÍNEK.....	1
4	PŘEDMĚT ÚPRAVY USTANOVENÍ § 11A ODS. 4 ENERGETICKÉHO ZÁKONA.....	2
5	LHŮTA PRO UPLATNĚNÍ PRÁVA ZÁKAZNÍKA NA VÝPOVĚĎ ZÁVAZKU ZE SMLOUVY A ÚČINKY VÝPOVĚDI.....	3
6	K PROBLEMATICE TZV. AKCEPTACÍ	3
7	SMLUVNÍ ÚPRAVA PRÁVA ZÁKAZNÍKA NA VYPOVĚZENÍ ZÁVAZKU ZE SMLOUVY	4
8	UPOZORNĚNÍ NA CHARAKTER VÝKLADOVÉHO STANOVISKA.....	4

1 RELEVANTNÍ USTANOVENÍ PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Předpisy:

- ▮ Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „energetický zákon“)
- ▮ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“)
- ▮ Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, v platném znění (dále jen „směrnice 93/13/EHS“)
- ▮ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU (dále jen „směrnice 2019/944“)
- ▮ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem (dále jen „směrnice 2009/73/ES“)

Ustanovení:

- ▮ § 11a odst. 2 až 4 energetického zákona
- ▮ § 1752, § 1810 a násl. občanského zákoníku
- ▮ Čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13/EHS
- ▮ Čl. 10 odst. 4 směrnice 2019/944
- ▮ Příloha I odst. 1 písm. b) směrnice 2009/73/ES

2 ÚČEL VÝKLADOVÉHO STANOVISKA

Energetický regulační úřad (dále jen „ERÚ“) v minulosti vydal výkladové stanovisko č. 3/2018, které se týkalo problematiky práva zákazníka na odstoupení od smlouvy v případě zvýšení ceny nebo změny jiných smluvních podmínek ve smyslu § 11a odst. 5 až 7 energetického zákona, ve znění účinném do 31.12.2021. S účinností od 01.01.2022 doznala dotčená ustanovení podstatných změn, které vyžadují aktualizaci uvedeného výkladového stanoviska.

Energetický zákon v § 11a odst. 5 upravoval do 31.12.2021 právo zákazníka na odstoupení od smlouvy uzavřené s dodavatelem elektřiny nebo plynu v případě, že dodavatel zvýší cenu dodávky elektřiny nebo plynu nebo změni jiné smluvní podmínky dodávky elektřiny nebo plynu, a v této souvislosti stanovil dvě lhůty, v nichž byl zákazník oprávněn svoje právo na odstoupení od smlouvy uplatnit. S účinností od 01.01.2022 v § 11a odst. 4 energetického zákona došlo k nahrazení uvedeného práva právem na vypovězení závazku ze smlouvy.

ERÚ tímto výkladovým stanoviskem informuje účastníky trhu o přístupu, který bude zohledňovat ve své rozhodovací činnosti, bude-li se předmět sporu týkat aplikace ustanovení § 11a odst. 4 energetického zákona.

3 PRÁVO ZVÝŠENÍ CENY ELEKTŘINY NEBO PLYNU NEBO ZMĚNY JINÝCH SMLUVNÍCH PODMÍNEK

Pokud dodavatel elektřiny či plynu zvyšuje cenu elektřiny či plynu nebo měni jiné smluvní podmínky, jedná se v tomto ohledu o změnu obsahu smlouvy uzavřené mezi dodavatelem a zákazníkem. Zákazník zpravidla nemá reálnou možnost obsah smlouvy ovlivnit a sjednat si s dodavatelem elektřiny či plynu individuální podmínky dodávky tak, aby tyto byly i ve změněné podobě pro obě smluvní strany nadále vyhovující, ustanovení o možnosti jednostranné změny závazku bývá standardní součástí všeobecných obchodních podmínek smluv uzavíraných se zákazníky. Zákazníkovi nicméně musí být umožněno učinit kvalifikované a svobodné rozhodnutí o tom, zda setrvá ve stávajícím smluvním vztahu s dodavatelem elektřiny či plynu i poté, kdy došlo ke změně obsahu původně sjednané smlouvy.

Nutno konstatovat, že právo na jednostrannou změnu závazku musí být založeno smluvně, ustanovení § 11a odst. 2 energetického zákona bez dalšího toto právo nezakládá. Dodavateli tak může svědčit právo zvýšit cenu dodávky elektřiny či plynu nebo měnit jiné smluvní podmínky jedině tehdy, pokud bylo takové oprávnění založeno smluvně, tedy bylo-li tak mezi smluvními stranami sjednáno. Možnost takové

jednostranné úpravy smluvních podmínek je však významně omezena ve smluvních vztazích se zákazníky v postavení spotřebitele. Podle § 1813 občanského zákoníku se má za to, že jsou zakázána ujednání, která zakládají v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele. Podle § 1814 písm. g) občanského zákoníku se zvláště zakazují ujednání, která dovolují podnikateli, aby ze své vůle změnil práva či povinnosti stran. Ustanovení § 1814 písm. g) občanského zákoníku je přitom vnitrostátní transpozicí bodu 1 písm. j) přílohy směrnice 93/13/EHS, podle kterého je nepřiměřeným ujednáním zakládající možnost prodávajícího nebo poskytovatele jednostranně změnit podmínky smlouvy bez rozumného důvodu, který je přesně uveden ve smlouvě, a ustanovení § 1814 písm. g) občanského zákoníku je tak třeba vykládat podle účelu a smyslu výše uvedeného ustanovení směrnice 93/13/EHS.

Aby tedy dodavateli elektřiny či plynu v tzv. spotřebitelských vztazích vzniklo právo jednostranně změnit smluvní podmínky, nejenže takové právo musí dodavateli elektřiny nebo plynu vyplývat ze smlouvy uzavřené se spotřebitelem, popř. z obchodních podmínek, které platily pro smluvní vztah se spotřebitelem v době sjednání smlouvy, ale ve smlouvě musí být sjednán objektivní a konkrétní důvod, pro který má dodavatel elektřiny či plynu právo smluvní podmínky jednostranně změnit, a tím tak zasáhnout do obsahu závazků smluvních stran.

Protože je § 1814 písm. g) občanského zákoníku pouze příkladem zakázaného smluvního ujednání ve spotřebitelské smlouvě a nadále platí generální zákaz podle ustanovení § 1813 občanského zákoníku, má ERÚ za to, že výše uvedené závěry se analogicky vztahují na situace, kdy smlouva uzavřená se spotřebitelem opravňuje dodavatele k tzv. kvazi-jednostranné změně smluvních podmínek. Jedná se o případy, kdy je dodavatel elektřiny či plynu podle smlouvy oprávněn k iniciaci změny smluvních podmínek (je oprávněn nejruznějším způsobem navrhnout změnu smluvních podmínek), a k akceptaci návrhu změny smluvních podmínek není podle smlouvy třeba výslovného projevu vůle zákazníka nebo je projev vůle zákazníka spojen s marným uplynutím lhůty. Taková smluvní ujednání podle ERÚ jednoznačně zakládají v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele ve smyslu § 1813 občanského zákoníku, a jsou tudíž ve spotřebitelských vztazích zakázána. Obráceně však zákazník podle smlouvy není oprávněn činit návrhy změny smluvních podmínek, které by se v důsledku nejednání dodavatele elektřiny či plynu staly pro obě smluvní strany závaznými.

Z výše uvedených důvodů přiznává § 11a odst. 4 energetického zákona zákazníkovi právo vypovědět závazek ze smlouvy uzavřené s dodavatelem elektřiny či plynu v případech, kdy je dodavatel elektřiny či plynu na základě sjednané smlouvy se zákazníkem oprávněn zvyšovat cenu elektřiny či plynu nebo jinak měnit smluvní podmínky, a tohoto práva dodavatel využije (k podrobnostem viz výkladové stanovisko ERÚ č. 1/2022).

Na okraj je třeba upozornit, že uvedené právo se nevztahuje na situace, kdy zvýšení ceny nepředstavuje jednostrannou změnu závazku ze strany dodavatele, např. pokud dojde ke zvýšení regulované složky ceny.

4 PŘEDMĚT ÚPRAVY USTANOVENÍ § 11A ODS. 4 ENERGETICKÉHO ZÁKONA

Předně je třeba uvést, že § 11a energetického zákona upravuje nejenom subjektivní právo spotřebitelů ve smyslu občanského zákoníku nebo zákona o ochraně spotřebitele, ale toto právo svědčí rovněž některým fyzickým osobám podnikajícím¹.

Předpokladem pro vznik práva na vypovězení závazku ze smlouvy v zákonem stanovených případech je skutečnost, že dotčený zákazník sjednal s dodavatelem elektřiny či plynu smlouvu, jejímž předmětem je dodávka elektřiny či plynu, na jejímž základě je dodavatel oprávněn ke zvýšení ceny elektřiny či plynu či jiné změně smluvních podmínek, a tohoto práva dodavatel elektřiny či plynu využije. Je přitom možno dovodit, že pro právo na jednostrannou změnu závazku a na něj navazující právo zákazníka na vypovězení závazku, není rozhodné, zda byla mezi zákazníkem a dodavatelem elektřiny či plynu sjednána

¹ Podnikající fyzické osoby s roční spotřebou plynu do 630 MWh a podnikající fyzické osoby odebírající elektřinu z hladiny nízkého napětí

smlouva s dobou trvání smluvního vztahu na dobu určitou nebo na dobu neurčitou, podstatná je pouze okolnost, zda byla možnost jednostranné změny sjednána ve smlouvě, resp. zda smlouva neobsahuje výslovné ujednání o tom, že cena je pro určité období neměnná (tzv. fixace).

Podle § 11a odst. 4 energetického zákona platí, že nesouhlasí-li spotřebitel nebo podnikající fyzická osoba uvedená v odstavci 1 se zvýšením ceny nebo se změnou jiných smluvních podmínek, jsou oprávněni bez postihu vypovědět závazek ze smlouvy kdykoliv do desátého dne přede dnem účinnosti zvýšení ceny nebo změny jiných smluvních podmínek, přičemž taková výpověď je účinná ke dni bezprostředně předcházejícímu den účinnosti zvýšení ceny nebo změny jiných smluvních podmínek. Lhůta je zachována, je-li v jejím průběhu odesláno oznámení o výpovědi závazku ze smlouvy držiteli licence.

Pokud zákon stanoví, že zákazníci jsou oprávněni vypovědět závazek bez postihu, je tím třeba rozumět skutečnost, že s realizací práva zákazníka na vypovězení závazku ze smlouvy při jednostranném zvýšení ceny či jiné změně obchodních podmínek ze strany dodavatele, nelze spojovat žádné smluvní povinnosti zákazníka, které by realizaci tohoto práva sankcionovaly.

5 LHŮTA PRO UPLATNĚNÍ PRÁVA ZÁKAZNÍKA NA VÝPOVĚĎ ZÁVAZKU ZE SMLOUVY A ÚČINKY VÝPOVĚDI

Zákon namísto předchozí koncepce založené na odstoupení od smlouvy, která přinášela výkladové problémy, zvolil více logickou koncepci vypovězení závazku ze smlouvy, tj. zabránění pokračování dalšího plnění závazku, jehož obsah již zákazníkovi po provedené jednostranné změně nevyhovuje. Zvýšili-li dodavatel elektřiny či plynu cenu za dodávku elektřiny nebo plynu nebo změnil-li jiné smluvní podmínky, je tedy zákazník podle § 11a odst. 4 energetického zákona oprávněn bez uvedení důvodu závazek ze smlouvy vypovědět.

V případě, že dodavatel zákazníkovi zvýšení ceny za dodávku nebo změnu jiných smluvních podmínek dodávky elektřiny či plynu v souladu s § 11a odst. 2 energetického zákona neoznámí, anebo neoznámí, ale zároveň jej nepoučí o jeho právu na odstoupení od smlouvy, nevyvolá tato změna s ohledem na § 11a odst. 3 energetického zákona právní účinky, tj. na smlouvu se hledí, jako by k žádné jednostranné změně závazku nedošlo. Zákon zde opustil předchozí koncepci, která rozlišovala dvě lhůty pro odstoupení od smlouvy, jednu pro případ řádného oznámení změny závazku a druhou pro případ, že oznámení nebylo provedeno v souladu se zákonem, tj. vykazovalo vady. V souladu s tím je nutno § 11a energetického zákona, ve znění účinném od 01.01.2022, interpretovat tak, že jednostranná změna závazku nevyvolává právní účinky jak v případě, kdy není oznámena zákazníkovi vůbec, tak v případě, kdy oznámení je učiněno v rozporu s odstavcem 2. To je podstatné např. pro případ pozdního oznámení jednostranné změny závazku, kdy s ohledem na úpravu lhůty pro vypovězení závazku ze smlouvy v případě pozdního oznámení nelze uvažovat o tom, že by jednostranná změna závazku byla účinná, leda by se zákazník ještě mohl dovolat opaku prostřednictvím vypovězení smlouvy a učinil tak.

Zákon v § 11a odst. 4 stanoví striktně, že spotřebitel nebo podnikající fyzická osoba jsou oprávněni závazek vypovědět kdykoliv do desátého dne přede dnem účinnosti zvýšení ceny nebo změny jiných smluvních podmínek, přičemž taková výpověď je účinná ke dni bezprostředně předcházejícímu den účinnosti zvýšení ceny nebo změny jiných smluvních podmínek.

Z citovaného ustanovení vyplývá, že zákazník není oprávněn určit účinky vypovězení závazku k jinému datu, ani dřívějšímu, ani pozdějšímu. Zákazník musí úkon výpovědi smlouvy činit při vědomí nutnosti uzavření smlouvy s novým dodavatelem, podle stávající právní úpravy je přitom nezbytné proces změny dodavatele elektřiny či plynu zahájit nejpozději desátý pracovní den před datem účinnosti změny dodavatele.

6 K PROBLEMATICE TZV. AKCEPTACÍ

V praxi se ERÚ často setkává s požadavky nových dodavatelů elektřiny či plynu při změně dodavatele, aby zákazník doložil ukončení závazkového vztahu s předchozím dodavatelem potvrzením tohoto dodavatele (tzv. akceptací).

Výpověď závazku ze smlouvy, stejně jako odstoupení od smlouvy, je jednostranným právním jednáním. Výpověď podle § 11a odst. 4 energetického zákona je tedy jednostranným jednáním zákazníka a nabývá účinků pouze uplynutím výpovědní doby, dodavatel elektřiny či plynu nemůže tento jednostranný právní úkon zákazníka učinit právně neúčinným. K účinnosti výpovědi závazku ze smlouvy či odstoupení od smlouvy v žádném případě není třeba akceptace ze strany dodavatele či potvrzení o tom, že dodavatel s takovým úkonem zákazníka souhlasí, pro účinnost výpovědi či odstoupení je podstatné, zda se jedná o platné a účinné právní jednání a zda je naplněn důvod, který takové právní jednání umožňuje (důvod možnosti odstoupení od smlouvy apod.). A contrario není povinností žádného dodavatele vystavovat potvrzení ohledně akceptování jednostranného právního jednání druhé smluvní strany (pozn. tím nejsou dotčeny jiné zákonné povinnosti jako sdělit neprodleně na žádost zákazníkovi dobu trvání závazku ze smlouvy, případný postih a vymezení lhůty, ve které je oprávněn učinit projev vůle směřující k ukončení závazku, včetně jednoznačně vymezeného data ukončení závazku ze smlouvy).

Výše uvedené požadavky dodavatelů, jakkoliv mohou mít v mnoha případech věcné opodstatnění (v zájmu dosažení právní jistoty při nepřehledném stavu věci), nemají vliv na ukončení závazku ze smlouvy na základě výpovědi či odstoupení, pro kterou je rozhodující projev vůle zákazníka. Stejně tak by v případě změny dodavatele měla být novým dodavatelem respektována vůle zákazníka změnu provést a po zákazníkovi by nemělo být vyžadováno doložení akceptace tam, kde to není věcně opodstatněné, případně zákazník nemá reálnou možnost tuto akceptaci získat.

7 SMLUVNÍ ÚPRAVA PRÁVA ZÁKAZNÍKA NA VÝPOVĚZENÍ ZÁVAZKU ZE SMLOUVY

Energetický zákon v § 11a upravuje okruh kogentních ustanovení, která nemohou být vyloučena smluvním ujednáním, včetně určitého minimálního standardu práv zákazníka, když mu přiznává určitá oprávnění, která může zákazník ze zákona uplatnit vždy, pokud dodavatel elektřiny či plynu přistoupí ke zvýšení ceny za dodávku elektřiny či plynu nebo ke změně jiných smluvních podmínek. Ustanovení § 11a energetického zákona s výjimkou uvedeného nederoguje pro oblast energetiky možnost aplikace § 1998 a § 2001 občanského zákoníku, nevylučuje tedy další smluvní úpravu práva zákazníka, ale na druhé straně též dodavatele elektřiny či plynu, na odstoupení od smlouvy či výpověď závazku, pokud se tak smluvní strany dohodly. Jinak řečeno, pokud taková úprava není v rozporu s kogentními ustanoveními zákona, je možno důvody odstoupení či výpovědi rozšířit smluvním ujednáním, pro některé případy to může být i praktické. Pokud si tedy dodavatel se zákazníkem ve smlouvě sjednají další případy, kdy má jedna nebo druhá (nebo obě) smluvní strana právo od smlouvy, jejímž předmětem je dodávka elektřiny či plynu, odstoupit, není důvod taková smluvní ujednání považovat za neplatná či v důsledku pozdějšího přijetí zákonné úpravy vypovězení závazku ze smlouvy podle § 11a odst. 4 energetického zákona za neaplikovatelná, leda by byla v rozporu s uvedenými ustanoveními.

8 UPOZORNĚNÍ NA CHARAKTER VÝKLADOVÉHO STANOVISKA

Toto výkladové stanovisko ERÚ, které není ani právním předpisem, ani individuálně závazným správním rozhodnutím, bylo zpracováno návodně pro účastníky trhu s elektřinou a plynem, zejména pro dodavatele energií a zákazníky tak, aby nedocházelo k možným interpretačním problémům k ustanovením výše uvedených právních předpisů v oblasti působnosti ERÚ. ERÚ bude k tomuto aktualizovanému výkladovému stanovisku přihlížet ve své rozhodovací činnosti, než dojde ke změně právních předpisů nebo rozhodovací praxe, která by si vyžádala změnu tohoto stanoviska.

Sekce správních řízení

Vydání 10.06.2022

Energetický regulační úřad

Masarykovo náměstí 91/5, 586 01 Jihlava

+420 564 578 666

podatelna@eru.cz

ID datové schránky ERÚ eeuaau7

www.eru.cz/legislativa-a-spravni-cinnost

© 2022

Energetický regulační úřad